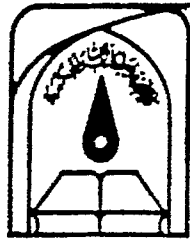

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه تربیت مدرس

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد رشته زبان و ادبیات فارسی

توصیف کتابهای آموزش زبان فارسی به عرب زبانها

۱۳۸۱ / ۱۲ / ۲۰

وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

رشید یلوح

استاد راهنما

آقای دکتر محمد دانشگر

استاد مشاور

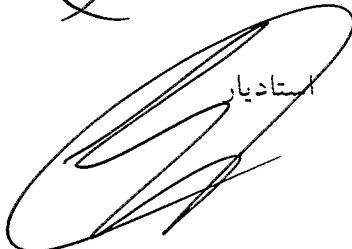
آقای دکتر ناصر نیکوبخت

شهریورماه ۱۳۸۱

۴۴۸۷۱

تأییدیه اعضای هیئت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیئت داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای رشید یلوح
تحت عنوان: توصیف کتابهای آموزش زبان فارسی به عرب زبانها
را از نظر فرم و محتوی بررسی نموده و پذیرش آن را برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیشنهاد
می کنند.

اعضای هیئت داوران	نام و نام خانوادگی	رتبه علمی	امضا
۱- استاد راهنما	آقای دکتر محمد دانشگر	استادیار	
۲- استاد مشاور	آقای دکتر ناصر نیکویخت	استادیار	
۳- نماینده شورای تحصیلات تکمیلی	آقای دکتر ناصر نیکویخت	استادیار	
۴- استاد ناظر	آقای دکتر ابوالقاسم رادفر	دانشیار	
۵- استاد ناظر	آقای دکتر حسینعلی قبادی	استادیار	

آیین نامه چاپ پایان نامه (رساله) های دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس

نظر به اینکه چاپ و انتشار پایان نامه (رساله) های تحصیلی دانشجویان دانشگاه تربیت مدرس مبین بخشی از فعالیت های علمی - پژوهشی دانشگاه است بنابراین به منظور آگاهی و رعایت حقوق دانشگاه، دانش آموختگان این دانشگاه نسبت به رعایت موارد ذیل متعهد می شوند:

ماده ۱: در صورت اقدام به چاپ پایان نامه (رساله) ی خود، مراتب را قبلاً به طور کتبی به مرکز نشر دانشگاه اطلاع دهد.

ماده ۲: در صفحه سوم کتاب (پس از برگ شناسنامه)، عبارت ذیل را چاپ کند:

«کتاب حاضر، حاصل پایان نامه کارشناسی ارشد نگارنده در رشته زبان و ادبیات فارسی است که در سال ۱۳۸۱ در دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس به راهنمایی جناب آقای دکتر محمد دانشگر و مشاوره جناب آقای دکتر ناصر نیکوبخت از آن دفاع شده است.»

ماده ۳: به منظور جبران بخشی از هزینه های نشریات دانشگاه تعداد یک درصد شمارگان کتاب (در هر نوبت چاپ) را به مرکز نشر دانشگاه اهدا کند دانشگاه می تواند مزاد نیاز خود را به نفع مرکز نشر در معرض فروش قرار دهد.

ماده ۴: در صورت عدم رعایت ماده ۳، ۵۰٪ بهای شمارگان چاپ شده را به عنوان خسارت به دانشگاه تربیت مدرس، تأدیه کند.

ماده ۵: دانشجو تعهد و قبول می کند در صورت خودداری از پرداخت بهای خسارت، دانشگاه می تواند خسارت مذکور را از طریق مراجع قضایی مطالبه و وصول کند؛ به علاوه به دانشگاه حق می دهد به منظور استیفای حقوق خود، از طریق دادگاه معادل وجه مذکور در ماده ۴ را از محل توقیف کتابهای عرضه شده نگارنده برای فروش، تأمین نماید.

ماده ۶: اینجانب رشید یلوح دانشجوی رشته زبان و ادبیات فارسی مقطع کارشناسی ارشد تعهد فوق و ضمانت اجرایی آن را قبول کرده، به آن ملتزم می شوم.

تقدیم به

شادروانان

مادر و پدرم

تقدیم به

همسرم

چکیده

روشن است که اهمیت بخشیدن به تألیف کتابهای آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانها امری پسندیده و لازم است، چرا که کتاب آموزشی وسیله ای اصلی برای منتقل کردن مضامین درسی و فرهنگی است و هم مشوق یاد گیرندگان و علاقه مندان برای علاقه مندی و دلبستگی همیشگی به فرهنگ مورد نظر است، به همین دلیل برنامه آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانها به تنهایی نمی تواند جامع و کامل باشد مگر همراه با کتابهای آموزشی جامع و کامل.

کتابهای آموزش فارسی به خارجیان که توسط استادان ایرانی نوشته شده اند، گامهای خوب و قابل تشویق است؛ اگر در این زمینه تلاشهای مختلف به وجود آید می توانیم به نتیجه بسیار مثبت و دلخوش کننده ای برسیم، چرا که هر طرحی جدید نیاز به تلاش و صرف وقت دارد، همانطور که تمدن بشری با تلاش و صرف وقت فراوان ملتها به دست آمده است.

کتابهای آموزش زبان فارسی به عرب زبانها که تعداد آنها نه کتاب است، به طور عام تلاشهای قابل سپاسگزار است و هم قابل تشویق است، به نظر اینجانب این تعداد کتابها که تا حالا به دست ما رسیده است، در صورت رفع نقایص و غلطهای آنها می توان به عنوان منابع مرجع و پایه در تألیف کتاب آموزش زبان فارسی به عرب زبانها استفاده کرد، هم می توان از نویسندگان آنها به عنوان مشاوران و اعضای «گروه تألیف کتاب» مذکور در قسمت پیشنهادها بهره جست؛ سعی کردیم از خلال اشاره مختصر به خصائص مثبت و منفی این کتابها در حد توان به ارزیابی آنها پردازیم و اینکه شاید بتوانیم از این طریق به تألیف کتاب آموزش زبان فارسی به عرب زبانها کمک کرده باشیم.

به نظر اینجانب پیشنهادها که قبلاً نیز درباره آن سخن گفته ایم، شاید راه حل سیر کردن کام تشنه علاقمندان زبان و فرهنگ فارسی در میان ملتهای عرب زبان باشد. برای رسیدن به این مقصد و خواسته، از خداوند متعال می خواهیم موفقیت و سداد برای همه استادان و پژوهشگران و عموم دانشجویان در این راه عنایت فرماید.

کلید واژه: توصیف، آموزش زبان فارسی به عرب زبانها، ویژگیهای کتابهای آموزش زبان

فارسی.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۱
مقدمه.....	۲
فصل اول	
۱- جایگاه کتاب درسی در برنامه آموزش و گسترش زبان و فرهنگ فارسی.....	۵
۲- توصیف چند کتاب آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانها.....	۸
الف: درس فارسی (تقی پورنامداریان).....	۹
ب: دوره آموزش زبان فارسی (مهدی ضرغامیان).....	۱۶
۳- توصیف کتابهای آموزش زبان فارسی به عرب زبانها.....	۲۴
۳-۱ - توصیف کتابهای چاپ شده	
الف: کیف تتعلم اللغة الفارسية بدون معلم.....	۲۵
ب : اللغة الفارسية و اللغة العربية.....	۳۳
ج : مدخل الى اللغة الفارسية.....	۳۸
د : قواعد اللغة الفارسية.....	۴۳
هـ: دروس في اللغة الفارسية و آدبها.....	۴۸
و : مفتاح اللغة الفارسية.....	۵۶
ز : اللغة الفارسية خطوة خطوة.....	۶۲
ح : تعلم الفارسية.....	۶۷
ط : الفارسية للعرب.....	۷۱
۳-۲- توصیف کتابهایی که به عربی ترجمه شده است.....	۷۶
الف: کتاب آزفا (۱، ۲، ۳، ۴).....	۷۶

فصل دوم

- ۱- مقایسه و تطبیق کتابهای آموزش زبان فارسی به عرب زبانها ۹۱
- ۲- نتیجه گیری ۱۰۳
- ۳- چند توصیه و پیشنهاد در زمینه تألیف کتاب آموزش فارسی به عرب زبانها ۱۰۵
- فهرست منابع ۱۰۸

پیشگفتار

بی‌تردید پیوند میان جمهوری اسلامی ایران و کشورهای عرب رو به افزونی است به گونه‌ای که ما به خود شاهد توسعه روابط فرهنگی و علمی و استقبال چشمگیر دانشجویان عرب از زبان فارسی در چندسال اخیر هستیم و معتقدیم وظیفهٔ ماروانسازی این مسیروارائه دادن کاری علمی است که بتواند به استحکام روابط فرهنگی کمک کند.

این تحقیق با عنوان، توصیف کتابهای آموزش زبان فارسی به عرب زبانها، در همین راستا شکل گرفته است، چراکه آموزش زبان فارسی به زبان آموزان عرب زبان به تلاش و پیشنهادهای بسیار نیاز دارد، این همان چیزی است که می‌تواند پاسخگوی ملت عرب باشد با وسعت جغرافیایی و گویشها و رسوم و سنن و آداب فراوان و بیشتر از همه سابقهٔ آشنایی و داد و ستد آن با فرهنگ و تمدن ایرانی.

امید است این کوشش چند ناچیز، مورد توجه استادان و دانشجویان و همهٔ دست‌اندرکاران آموزش فارسی به خارجیان قرارگیرد.

در اینجا لازم می‌دانم خالصانه از همهٔ استادانی که در تدوین این پایان‌نامه قبول زحمت کردند. هم کمک دهندگان مامخصوصاً استاد محترم ره‌نما آقای دکتر محمد دانشگر، استاد محترم مشاور آقای دکتر ناصر نیکویخت و از برادر عزیز و ارجمند آقای ابراهیم پروین، تشکر و سپاسگزاری صمیمانه بنمایم.

از خداوند متعال موفقیت و سداد در این راه را خواستارم.

مقدمه

زبان هر ملت یکی از ابزارهای مؤثر در انتقال فرهنگ و عناصر تمدن به ملت‌های دیگر است. زبان فارسی یکی از عظیمترین و قدیمترین زبانهای تمدن‌های بشری است که تأثیر به‌سزا بر دیگر تمدنها بر جای گذاشته است.

امروز بیشتر از هر زمانی دیگر جهانیان علاقه‌مندند که ایران را بیشتر و عمیقتر بشناسند و با تمدن قدیمی و پرشکوه آن گفتگو کنند و روابط همدلی و دوستانه با ملت ایران برقرارکنند. به نظر می‌رسد این خواسته‌فرهنگی بدون ابزار زبان فارسی امکان‌پذیر نیست بویژه برای عرب زبانها.

چرا آموزش فارسی به عرب زبانها ضرورتی خاص دارد؟

- پیوند‌های گوناگون بین ملت‌های عرب و ایران ریشه‌های بسیار عمیق و قوی در تاریخ دارد.

- زبان و فرهنگ عربی نزدیک‌ترین زبان و فرهنگ به تمدن ایران است.

- علاقه عرب زبانها به زبان و فرهنگ فارسی روزافزون است.

- همکاری‌های بین کشورهای عرب و جمهوری اسلامی ایران در حال پیشرفت است.

در سایه این عوامل و به این دلیل که اینجانب دانشجوی عرب زبان در رشته زبان و ادبیات فارسی هستم، موضوع توصیف کتابهای آموزش زبان فارسی به عرب زبانها را انتخاب کردم.

تاکنون در این زمینه کار علمی منسجم و مدونی انجام نشده است، چراکه تلاشهای آموزش زبان فارسی به بیگانگان هنوز در مرحله عمومی است و به سطح تخصصی ویژه خاص هر زبانی نرسیده است. این در حالی است که در بازار کتاب، چند کتاب آموزش فارسی توسط ایرانیها و عرب زبانها منتشر شده است که متأسفانه اطلاع دقیقی درباره برخی از آنها وجود ندارد.

چهار هدف اصلی برای این پژوهش در نظر گرفته شده که عبارت است از:

- معرفی کل کتابها.

- کمک به دسترسی سریع این کتابها.

- کمک به ارزشیابی و نقد این کتابها.

- کمک به تالیف کتابی نمونه در این زمینه با در نظر گرفتن نقاط ضعف آثار گذشته.

موسسه مطالعات و تحقیقات علمی ایران
تهران
تیم تحقیقاتی

فصل اول این تحقیق درباره جایگاه کتاب آموزشی در برنامه آموزش فارسی به غیر ایرانیهاست و سپس توصیف کتابهای آموزش فارسی به غیر فارسی زبانها، به این دلیل که داشتن نگاهی مختصر به تلاشهای ایرانیها در این زمینه لازم و ضروری است، بعد از آن به توصیف نه کتاب چاپ شده آموزش زبان فارسی به عرب زبانها پرداخته شده است، و بعد چهار جلد کتاب آرفا که به عربی ترجمه شده، توصیف شده است.

فصل دوم شامل بررسی کتابهای آموزش فارسی به عرب زبانها از نظر مضمون آنها، به اضافه چند پیشنهاد در زمینه نوشتن کتاب آموزش فارسی به عرب زبانهاست و در آخر نیز چکیده تحقیق آمده است.

شایسته است اشاره شود که در همه گامهای توصیف کتابها و استخراج ویژگیهای مضمونی و روشی آنها و هم در قسمت پیشنهادها، سعی شده است مطالب به گونه ای متمرکز و در قالب تقسیم بندیهای مختلف طرح شود.

با در نظر گرفتن اینکه این پژوهش در نوع خود، جزء اولین کارها در این زمینه با توجه به اهداف آن است، امید است استادان محترم، افزون بر ارائه راهنمایی و تکمیل مباحث، لغزشها را به دیده اغماض بنگرند.

فصل اول

۱- جایگاه کتاب درسی در برنامه آموزش و گسترش زبان و فرهنگ فارسی .

۲- توصیف چند کتاب آموزش فارسی به غیر فارسی زبانها

درباره نقش آموزشی کتاب درسی، مباحث فراوان و مفیدی مطرح شده که می‌توان از خلال آن مطالب، اهمیت این ابزار آموزشی را دریافت، آقای صادقیان در این مورد می‌گوید: «کتاب درسی در آموزش زبانهای خارجی نقش بنیادی، متعدد و در عین حال محدود دارد، برداشت معمول در کشورها بر این است که کتاب درسی محتوی آموزش، روش آموزش و اهداف آموزش را باید و می‌تواند در اختیار معلم و زبان آموز بگذارد، تجربه ایران این مساله را تایید نمی‌کند. زبان چیزی نیست که نمود آن را به صورت یک محصول یا یک شیئی جامد در کتاب یا کتابها جای داد، آنچه یاد گرفته می‌شود مقدار و کیفیت آن نتیجه و فرآیند عواملی است که همه آنها را کتاب درسی نمی‌تواند معین و مشخص کند.»^۱، این دریافت متفاوت از مفهوم زبان است که منجر به درک جای و مرز کتاب آموزشی با هدف استفاده درست و کامل از این وسیله آموزشی می‌شود، در همین موضوع مؤلف می‌گوید: «کتاب درسی شاید بتواند همچون کتابهای راهنمای سفر، اطلاعاتی را در اختیار مسافر بگذارد ولی ادعای برابری و یکی بودن با تجربه سفر را نخواهد داشت، کتاب می‌تواند و باید کاستی‌های معلم را بپوشاند و در عین حال در دست معلم کارآموده کارآیی بهتر داشته باشد. کتاب در دست معلمی که شناخت مناسبی از فلسفه آموزش دارد، بهتر و بیشتر می‌تواند در خدمت اهداف، روش و محتوای آموزش باشد»^۲.

به نظر می‌رسد که کارشناسان و پژوهشگران، آگاهی کافی و همه جانبه‌ای درباره مشکلات و کاستیهای کتاب آموزش زبان فارسی به غیر فارسی زبانها دارند، آنچه باعث صدور توصیه های زیاد و مختلف به منظور بهبود وضعیت کتاب آموزش فارسی به خارجی ها می‌شود، این است که هر ملیت ویژگیهای خاص و مختلفی در ابعاد گوناگون دارد، که باعث تفاوت آن با سایر ملل می‌شود، اگر چه می‌توان پاره‌ای از این توصیه‌ها و پیشنهادها را به تمام کتابها تعمیم داد، و برای همه فارسی آموزان مورد استفاده قرارداد، در برخی موارد، نمی‌توان از تمام توصیه‌ها بهره گرفت.

در نوشتن کتاب آموزشی مجبور هستیم تمامی خصوصیات و ویژگیهای یادگیرندگان را در نظر بگیریم، چرا که در آموزش زبان دوم توجه به این امر از مسلمات و بدیهیات محسوب می‌شود. بنابراین بر خود لازم می‌دانیم که توجه همه استادان و پژوهشگران و نیز مسئولانی را که به نوعی با کار آموزش فارسی به خارجیان بویژه عرب زبانها درگیر هستند به دقت و

^۱ - همان، صادقیان، جلیل بانان، (رویکردی به آموزش فارسی به خارجی ها)، ص ۴۵.

^۲ - همان، صفحه ۴۵.

مطالعه در وضعیت و کیفیت کتابهای آموزش فارسی به عرب زبانها جلب کنیم، لذا از همین جا از همه همکاران و مسئولان مصرانه درخواست می‌کنم که تمام هم و غم خود را در قالب یک کار تحقیقی و تخصصی گروهی متمرکز کنند تا حاصل آن که جمع بین کوششهای گذشته و حال در این زمینه یعنی آموزش جامع زبان فارسی به عرب زبانها خواهد بود، به نتیجه مطلوب برسد انشاء الله. . . .